

מנין פסוקי התורה חצי הפסוקים והתגלח וכו'

הנתן"ד שראיתי. אכן, זאת דוגמא מאלפת לדיקוק הספריה שספריו הטופרים הראשונים. מה גודלה תמייתנו, לעומת זאת, במצאנו שהמסורת קובעת את חציון של פסוקי התורה בוקראח' ז', ז"א שהיה חולקת על הבריותה בהרבה. ר' ישעה ברלין העיר על כרך בקדושין שם, ו"מנחת שי" לויירא שם תמה ג"כ ומיסים: "חשייבי יתרץ". אם נזכר את דברי חכמים: "כל פסוק לא פסקית משהナン לא פסקינו ליה" (מגילת כ"ב א'), נבין איות קושי גדול גורם לנו הפרש זה בין שתי השיטות במנין פסוקי התורה.

ה. והנני מציע את הפתרון דלהלן: הבריות באקדושין היא "פליטת סופרים", ז"א קטע קטן מתוך חבר גודל של יצירה הספרים שעסכה במסורת ובקשרו בתה. לכן נראה בענינו מסורה כי הפתרון לשאלתו אפשר למצוא דוקא בתה. לפי הגרסה האומרת שבתורה 5888 פסוקים אין לבאר את מאמר הספרים שחציון של פסוקי תורה הוא בוקראח' ג' ל"ג. פסוק זה מරוחק 160 פסוקים מן הפסוק המתאים לפאי חיבורו 5888. אך אם נשתמש בגרסת האחרת, האומרת שמספר פסוקי תורה הוא 8888 כתבה העתקת האמצע כי אנו מניחים שרוב הפסוקים הנוספים נמצאים בספר דברים שתואר בעל פסוקים ארוכים במיוחד והם אלה שבתורו לפסקאות, והאמצע נדחה יותר לאמצע ספר ויקרא.

ו. כדי גם לעיר שכטב היד מינכן המפורטים (משנת 1343) אשר מצטיין בדיקונו ובגראותו החשובות (לכן גם שימוש יסוד ל"דקודקי סופרים" של הרה"ג רבינוביץ ז"ל) גם הוא גורס "שמנות אלפים" וכו'.

ו. ואם כן, מנין באה התווספה הגדולה זוatta לפסוקי התורה? ב"תשובה הגאונים" הוצאת מקיצי נרדמים מס' 3 הנ"ל, עמי 1 נאמר על הבריותא שלנו: "בריותא הדא בספרים באותו ס"ת שמצוין בירושלים שהיא משנה בכתב ובמנין פסוקים": ע"פ שכמובן נכון שברירותה עתיקה מאד, אין תשובה זאת מיניח את הדעת. ראשית עליינו להניח לפני זה, שבאותו ס"ת עתיק היה רוח נראית לעין בין הפסוקים, מה שלא ידוע ממש ממקום אחר. שנית, לא נתנו הספרים והבאים אחרים לקבע עובדות של סטטיסטיקה על פי כתוב יד אחד של ס"ת. כמו כן קשה להעלות על דעת יהיו מחשבין כל כרך את מאמרם: "כל פסוק לא פסקיא דלא פסקיה משהナン לא פסקינו" אם היו מhalbין לשיטות פיסוק שונות כל כרך. אין לפוך טענותיהם את דברי הגمراה בקידושין על הבתוור של הפסוק: הנה אני בא אליך (שםות י"ט ט'). וגם מהדרורה הראשונה של ונ齊יה שהנה בגمراה בקידושין, שם בא רב אחא בר ארא מא"י לבכל עם פסוק מבותר לשלושה (שם, שם) ולכן מוכחת שבאיי היה פיסוק אחר לגמרי לפסוקי התורה וזה קשור בקריאת התורה

כלו

מנין פסוקי התורה חצי הפסוקים והתגלח וכו'

א. כל הנאמר לעיל היה מיוסד על גרטננו (קידושין ל, א): "ת"ר חמאת אלףים ושמנה מאות ושמונם ושמוני פסוקים הם פסוקי תורה" וכו'. אך יש להעיר ש"עין יעקב" כאן, מנחת שי לויירא ח' ח' וגם מפרש לא ידוע בשמו לברכות ז' ע"א, כולם גרטו: "ש מונת אלףים" וכו'. לפי זה פסוקי התורה הם 8888. גוספים, איפוא, 3000 פסוקים שהם מעלה מחצי מספר פסוקי תורה לעומת המסורה שלנו. זהה תוספת עצומה כ"כ, שאין לנו היכולת לככללה, וכן מפתחה מכך לשער שיש כאן טעות ספר אשר העתיק ח' אלףים במקום שהוא כתוב ח' אלףים. אך הענין צרייך עיון מודדק יותר.

ב. עיין בתוספות ישנים והగות הרש"ש לקדושין שם, תוספות ישנים טוענים שגם אם נבחר את פסוקי תהילים לפסקאות של ג' תבות כל פסקא, לא נמצא פסקאות כמספר פסוקי התורה. מחבר הספר "مبשר טוב" ז' דקדק עם תוס' ישנים יתר על המודה, וטוען שמספר פסקאות קטנות כ"כ בתהלים עולה בהרבה על פסוקי תורה. מכאן מסיק הרש"ש שגם לתוס' ישנים הייתה הגרסה "שמנות אלפיים... פסוקי תורה".

דרך הוכחה זאת אינה נראהתי לי. אם התוס' טוענים שמנין הפסקות הקטנות בתהלים פחות ממספרם היותר הרי כוונתם רק לפסקאות שיש להן משמעות ו אף אם היא מוקטעת במקצת. "למה רגשו גויים" הרי זאת פסקא, ואם בדחק אך "אשר איש אשר" או "ה' מה רבו" — איש לא עלה על דעתו שלזאת יקראה פסקא. מכאן שמסקנת הרש"ש אין לה על מה לסמן ואין שום הוכחה שלתוס' הייתה גירסה אחרת.

ד. אך לדעתו אפשר להוכיח מן הגمراה עצמה שגרסת "שמנות אלפיים" היא העיקר. לפני הבאת הברייתא הנ"ל אומרת הגمراה בקידושין: "לפיכך נקראו הראשונים סופרים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה; שהיו אומרים: "ווא"ז דג'הון" (ויקרא י"א מ"ב) חציון של אותיות של ס"ת. "דרש דרש" (שם י' ט"ז) חציון של תיבות. "ווחתגלח" (שם י"ג ל"ג) — של פסוקים".שתי האימרות הראשונות מתאימות לדברי המסורה, עכ"פ אין מי שחולק עליהם בכלל הוצאות

1. שבתאי בן משה ניסל, ספר מבשר טוב קלאוזייאר חוע"ה.

מבנה פסוקי התורה חצי הפסוקים והתגלח

לכן, שפסוקים, שבאתנהחתה שלהם "היכא דסליק עניינא", נמנעו ע"י הטעופרים ככפולים, ומכאן הסכום של 8888 888 פסוקים. ואין צורך להניח עם זה שטעופרים אלה לא ידעו את הפיסוק של המוסורה; אלא שבמקביל לו היה נהוג גם ליתר את הפסוקים לפסקאות. והרי כאן רצוי להראות את הסכום הנדריך 8888 בו האלפים, המאות, העשרות והיחידות הם בעלי הספרה שמונה, ושההבדל בין מבני פסוקי הכתובים והتورה גם הוא שמנונה. ואין לתמה על פסקאות אלה שיכנו אותן "פסוקים" כי הגمرا במאגרה ג' ע"א קוראות אףלו לטעמים בשם "פסקי טעמים". במקירם נגידים פסקו גם לאחר זוף קטן, עד שפסוק רגיל בותר לשולש פסקאות כפי שמצוינו בקדושיםן שם. שיטת פסוק זאת כבר לא הייתה ידועה בבל ועל כך אומرت הגדירה: "בפסוקי נמי לא בקיאנן".

יתכן ששיטת הפסוקאות הונגה מטעמי לימוד, כדי להקל על התלמידים בשעת לימוד תורה ולא אמרו "כל פסוקא דלא פסוקיה משה אנן לא פסקינן" אלא בחלקים כתנים מפסקאות דלעיל, (ועיין בדברי שמואל במגילת כ"ב ע"א ובחת"ס או"ח י').

לפי שיטת פיסוק זאת נמצא "וחתגלח" בחzinן של "פסוקי" תורה, היהת ורוב הפסוקאות הנוספות הבאות בחשבון נמצאות בספר דברים. ויתכן בתקופה העתיקה קראו ל"פסוק" שלנו — "מרקא", ומובנו של "פסוק" היה פסקא המסתימית באתנהחתה.

ג. במגילת כ"ב ע"א מצינו: הגדירה דנה שם על קריית התורה של מעמדות: "תמן ביום הראשון בראשית, ויהי רקייע, ותני עלה בראשית בשנים יהי רקייע באחד. והוינו בה בשלמא "יהי רקייע" באחד דתלתא פסוקי הו, אלא בראשית בשנים, חמשה פסוקי הו ותני הקורה בתורה לא יפחוות משלשת פסוקים ואיתמר עלה: רב אמר דולוג (רש"י): "השני חזר ומתחליל פסוק שגמר בו שלפנינו"), ושמואל אמר פוסק (הראשון קורא חצי הפסוק השלישי, ופוסק). רב אמר דולוג... קסביר כל פסוק דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה; ושמואל אמר פסקינן ליה. והא אמר רבי חנניה קרא: צער גדול היה לי אצל רבי חנניה הגדל ולא התיר לי לפוסק אלא לתינוקות של בית רבנן הויאל ולהתלמד עשוין), ושמואל מתייר כאן לפוסק "דלא אפשר".

אננו ראים שתלמידים עשויים להתמוד כהוגן רק בעורות הפיסוק לפסקאות, כי קשה ללמידה בכת אחד פסוק שלם לדעתו התירו זאת ורק באתנהחתאות ובמקומות שלפסקא היה רעיון שלם. נראה את עניין הקרייה במעמדות. פסקה הראשונית של התורה, לא ניתן לבתו, היהת ובחלקו השני ומזה המושא של חלקו הראשוני. אך

מבנה פסוקי התורה חצי הפסוקים והתגלח

במחזור של שלוש שנים שבאי". דבר זה לא נראה כלל כי לפ"ז לא היה צריך הרבה אדא להביא ידיעה על פיסוק שונה של פסוק אחד אלא לספר על שיטת פיסוק שונה למחרי לכל התורה. נראה שרב אחד מספר על מקהה מיוחד ויוצא מן הכלל.

זה מהי משמעותה התייחס "פסוק" בעניין חכמי התלמוד. כל החוקרים תמיימי דעים שבתקופת התלמוד לא היו עדין ידועים סימני הפיסוק והטעמים. ואכן שתקה כהودאה דמאיו(Cl)omer שככל הספרות התלמודית הרחבה אין אפילו מקום אחד, עליו נוכל להצביע ולומר כאן נוכרו סימני פיסוק וטעמי המקרא ללא ספק. ועל כך יאמר התלמוד: "לא לשתי מיט תנא בשום מקום".

אמנם, אומרת הגדירה בברכות ס"ב ע"א, שביד ימין מראה אדם טעמי תורה. ומפרש רשי: "נגינות טעמי מקרא של תנך בין בני קוד שבספר בין בהגבהת קול ובצלול נעימות הנגינה של פשטה ודרגה ושופר מהפה, מוליך ידו לפיק טעם הנגינה; ראייתי בקורסים הבאים מא"י". לפי רשי הצביע הקורה על הסימנים ביד ימיןנו ונוסף על כך הכתה ביד לפי קצב הנגינה. אך כיוון שאין לרשי שום הכוחה לדברין, אפשר גם לקבל את פרושו השני בלבד, ושוב אין שום ראייה שהגדירה יודעת על סימנים רפואיים של פיסוק או טעמיים. כמו כן אין להניח שטופרי סתם שמו אי פעם ריווח בין הפסוקים; גם כיוון אין עושים זאת (עיין אברהם לאו"ח סי' ל"ב, ל"ב בהגחה, ועיין ס' מלאת שמים (פ' כ"ה, ג') של הרב מוויזברג ר' יצחק דב במרגר). הגדירה בקדושיםן, שם, אמנים אומרת: "פסוקי מיהא ליתמו למנואה", ומכאן ניתן להסביר לכוארה, שבוחר ס"ת רצוי למצא את מבני הפסוקים, אך אפשר, שהשתמשו בספר רק כדי להוכיח את דברי המסורה שבע"פ, שהיו ידועים בין כה וכלה.

ט. מאידך ברור לנו שגם אם הסימנים הגראפיים של הטעמים ושל הפיסוק לא היו ידועים, הטעמים עצםם, מקומות הפיסוק והנתנוות כתופעות קוליות — הם חלק בלתי נפרד מן המקרא עצמו, ונמסרו עם תורה שבע"פ. ועיין "kol yehoda" בפירושו לכוזרי של ר' יהודה הליי מאמר ג' ל"א. סוגיות תופעות קוליות אלה הם: א) הפסקה בנגינה (ב) הארכת תנוונות שונות (מים למים וכו' עםفتح או עם קמצ) או יצירה תנוונות במקומות שווא (ידך — ד' בסגול. במקומות יידך — ד' בשווא) ג) נגינת הטעם של "סוק פסוק". מבין שלשה סוגיות סימנים הנ"ל נהוגים שני הראשונים לא רק בסוף הפסוק, אלא גם בהפסק הגדול שבאמצעו, באתנהחתה. כבר אמרנו שמהות הפסוק הוא שיש בו רעיון שלם. ואם נמצא פסקא בעל רעיון שלם המסתימת כבר באתנהחתה, וניכר שלא היה שום סימן חייזוני גרافي לסיום של פסוק, יתכן מאי שום פסקא כוותח חשב בין הפסוקים. אני משער

מנין פסוקי תנ"ך

בהמשך לנאר ליעיל נברר מאמר דומה מן המדרש, שגם הוא דין בעניין פסוקים התנ"ך. בילוקוט שמעוני לעקב רמו "תחנתה" נאמר בהוצאות שבידינו: "פסוקים של חומש ט' אלף וחתמ'ב פסוקים, של נבאים ט' אלףים רצ'ד ופסוקים של כתובים הי' אלףים ס'ג. סך הכל כ'ג אלף וקצת". כבר הרגיש המגיה של דפוס ונ齊יה שנפלה כאן טעות, כי סכום המספרים אינו כ'ג אלף קצ'ט, ולכן הוא מתכוון ואומר: "צ'ל שלושים אלף וכוכו". אך זהה דרך שטחית ובחלתי בקרותית בטפל בטקסט. הרשי' שהגחותיו לקודשין שם, אומר שבפסוקי התורה יש לתקן "חי אלפים" במקום "ט' אלף", או יתאים לפחות הטיכום כ'ג אלףים וכו'.

פלא עניין מדוין הרחיקו ללבת שני החכמים האלה ולא מצאו את המקור של הטעות הגלווי כ"כ לעון. אם הסכום הכללי של פסוקי התנ"ך מתאים למנין המסורה — שלפיה יש בתנ"ך 23103 פסוקים — טמונה הטעות בודאי לא בסכום הכללי אלא בשאר המספרים. בפסוקי התורה יש לקרוא "חמשת אלף" ולא "ט' אלף". אחד המעתקים כתב "חמש עשרה" במקום "חמשת", ומכאן שינוי לט'ו". סכום מוקצה זה מתאים למסורת, מבלי הפרש של 3 פסוקים שסתומו היא פיסוק שונה של עשרה הדרות.

בנביאים מונה המדרש 9294 פסוקים לעומת 9297 במסורת. גם כאן ההבדל הוא של 3 פסוקים בלבד (гинזבורג מונה 9293 פסוקים בנבאים). לעומת זאת בכתובים ההפך הוא של 3000 פסוק: 5063 שבלוקוט שמעוני לעומת 8064 שבסמותה, אך גם כאן יש טעות סופר וצריך לקרוא "חי אלף" במקום "ה' אלפיים". המעניין בדף הראשון של ילקוט שמעוני (סלוניקי רפ'ו) ניתן שחדיפתו לא ספק "ח'" ולא "ה'". הדפוס היה כה גרווע עד שמדריפת מאוחר יותר, שהשתמש בדפוס סלוניקי המקורי, קרא "ה' במקום ח' וחדיפת את הטעות. לפיה זה מתאים הטעומים זה לזה בדיקות.

bilokot שמעוני דפוס וראש תROLL'ו המאמר הנדונו הוא בשניים גדולים. אין לדעת מי "תיקון" שם ככל העולה על רוחו. נוסף לכך נפלת שם טעות דפוס ויש כמובן לקרוא "כ'ג אלף" ולא "ס'ג אלף".
לפי גינזבורג סכום פסוקי התנ"ך הוא 23202, ולפי המדרש — 23199. מקור ההפרש הוא במנין פסוקי התורה: 5845 לעומת 5842. עניין שלשה פסוקים אלה כבר נתבאר.

יתכן, שהפסוק השני ייחשב כשני פסוקים. הפסוק השלישי אינו אלא פסקא אחת, כי לאחר האתנהטה יש בו שתי תיבות בלבד, ומעט חיבות הפסקה — שלושה. הפסוקים ד' וה' הםשוב בעלי מבנה של שתי פסקאות כל אחת, באופן מיוחד מתאימה לכך המחזית השנייה של פסוק ה' המקבילה לפסוק י"ג שבפרק זה. וכך ספרו את הפסקות ומוניהם עליה ל-8888² במקום 5845 פסוקים שלמים שבמסורת, יהס זה מתאים למה שמצוינו בפרשנות הראשונה של התורה; שיש בה חמשה פסוקים שהם שמות פסקאות.

לאחר שמצוינו הסביר לגרסה "שנות אלף" נזהר לבואר המשך הבריתא. לא יתכן בשום אופן שבשטי תהליכים או דבה"י היו כ-9000 פסוקים. לפי באורנו, שתהליכי כאן הם כל הכתובים מיושב זה. אמן מנו בכתביהם ללא דברי הימים 6302² ובhashoa'a לבריתא — המונה 8896=8+8888 — יש הפרש של 2594, אך علينا להבין תוספת זאת לבאורנו לפסוקי התורה. בבריתא באו בחשבון גם הפסקות המסתתרות באתנהטה או בעולח-וירד, בעיקר בחו"ר הפסוקים הארוכים. ובאמת משנו הגمرا (בקודשין שם) גם בתחום במקצת את מקום החצי. חצין של פס' תהליכים לפי המסורה הוא במומר ע"ח: ל'ו ולפי הגمرا הוא שם בפס' ל'ת.

ראוי להעיר שגם במתכת סופרים ט: ב' נזכרו חצין של אותן הتورה, תיבותיה ופסוקיה. את "חצין הפסוקים" קובעים שם בזקרא ח': ט"ו, וזה בהפרש של שבעה פסוקים מן ה"חצין" שציינה המסורה. הפרש זה מתבادر מתוך שבעה סופרים מנו את עשרת הדברים שבשטי' שמות לפי קרייה הציבור, ושבדברים — לפי קרייה ביחיד. המסורה כנראה מנתה להפוך, ועליה לנו הבדל של 7-6 פסוק". הפרש נוסף של פסוק או שנים עולה, אם מונים ב"שלש פסקאות באמצעות פסוק" פסקאות או פסוקים שלמים.

[מילון א/orak קבבוי ח']
- א/orak -
[גורם ח'ן או/kvai]